

bolu. Knjigo sklence poglavje o romanjih in božjih poteh na Svete Višarje, Trsat, Glinje na Koroškem in na Sveto goro nad Solkanom, o čemer je Kodrova podrobneje že pisala v *Glasniku SED* (Koder 2013).

Knjigo dopolnjujejo številne fotografije in dokumenti iz družinskih arhivov in sodobne podobe Doline, ki jih je posnela Lučka Kavčič, ter odlomki pesmi dolinskega pesnika Helija Zecha. Na koncu sta slovarček narečnih besed in seznam sogovornikov.

O Dolincih, nekdanj oglarjih, apnarjih in gozdnih delavcih, v sedanjem spominu pa tudi mojstrih striženja ovac, predicah in

štrikaricah, pripovedovalki in poznavalki številnih zagovorov zoper uroke z izjemnim tehničnim znanjem o sodobnih napravah pred 2. svetovno vojno, glasbenih samoukih, vsestranski ljudski kulturni delavki, zadnjem coklarju v Dolini, nabiralcih medu, izjemnih gospodinjah, izdelovalcu gozdnih riž – drč, fotografu, dolinskem pesniku in konjskem mešetarju, se bere v knjigi Jožice Koder, ki ne bi nastala brez njene velike volje in zanimanja za etnologijo. Vsekakor pa je njeno delo ogledalo našega uspešnega prizadevanja za promocijo etnologije na terenu.

Literatura

GAŠPIRC, Mateja: *Je ukuhano oglje Koparjenje na območju katastrske občine Sv. Katarina. Brošura ob razstavi*. Tržič: Zavod za kulturo in izobraževanje, Tržiški muzej, 1997.

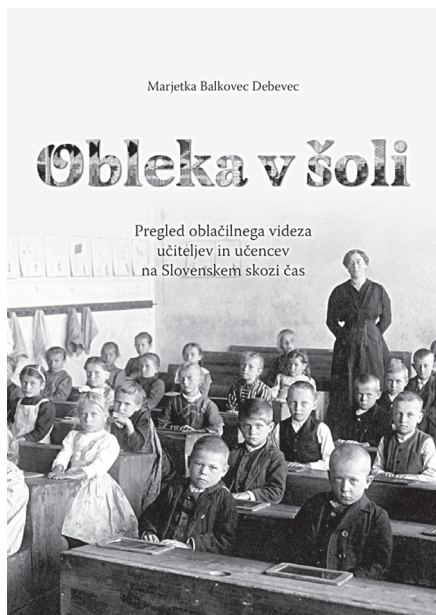
KODER, Jožica: Dolinska romanja in božje poti. *Glasnik SED* 53/3–4, 2013, 129.

KRAGL, Viktor: *Zgodovinski drobci župnije Tržič*. Tržič: Župni urad, 1936.

MOHORIČ, Ivan: *Zgodovina industrije, gozdarstva in obrti v Tržiču. Knj. 3*. Tržič: Turistično društvo Tržič, 1965.

ŽIBERNA, Marjan: *Po Tržiču in okolici. Turistični vodnik*. Tržič: Občina, 2014.

MARJETKA BALKOVEC DEBEVEC: Obleka v šoli. Pregled oblačilnega videza učiteljev in učencev na Slovenskem skozi čas; Slovenski šolski muzej, Ljubljana 2014, 115 str.



Septembra 2014 je izšla knjiga, katere prebiranje priporočam vsem, ki svoje znanstveno, strokovno ali ljubiteljsko delo namenjajo preučevanju preteklih načinov oblačenja, tudi vsem, ki se ukvarjajo s spoznavanjem ali predstavljanjem življenja otrok v šolskih klopih in učiteljev za katedri. Izjemno lepo oblikovano knjigo s tridimi platnicami, s prek sto barvnimi stranmi nekoliko zmanjšanega A4 formata in vmesnimi listi iz reliefno oblikovanega pavspapirja, ki ločujejo posamezna poglavja

in nas spominjajo na stare albume s fotografijami, je v 500 izvodih izdal Slovenski šolski muzej. Bogati jo obsežno, grafično domiselno obdelano slikovno gradivo, ki z vizualno govorico dopolnjuje zapisana spoznanja.

Čprav je pretekla oblačilna kultura na Slovenskem po zaslugi vodilnih raziskovalcev, kot so Angelos Baš, Marija Markovič in Janja Žagar, dobro raziskana, spoznanja pa v zelo velikem obsegu tudi objavljena, je vendarle na tem področju še vedno precej vrzeli, ki bi jih bilo v prihodnjih desetletjih vredno zapolniti. Do nedavnega je bila ena teh vrzeli nekdanje oblačenje otrok, o katerem še danes nimamo povsem zadovoljivih odgovorov. Se je pa prav mag. Marjetki Balkovec Debevec z lastnim raziskovanjem in spodbujanjem drugih k zbiranju gradiva posrečilo doseči, da so se spoznanja o tem v zadnjih letih zelo razširila. Z razstavno in aplikativno dejavnostjo v Slovenskem šolskem muzeju in gostovanji drugod, z objavo tematskega zvezka *Šolske kronike*, ki je prinesel nova spoznanja o različnih vidikih oblačenja otrok in odraslih, povezanih z njihovim šolanjem, ter naposled s to knjigo, ji je uspelo, da je tančica, ki megli pogled na nekdanje oblačenje šolajoče se mladine in učiteljev, vse presojnejša.

Vsebina knjige je razdeljena v šest poglavij, razčlenjenih še na od tri do štirinajst

podpoglavij, dodan je seznam virov in literature, sklepa jo povzetek v angleškem jeziku. »Uvodu«, v katerem avtorica med drugim predstavlja pretekle aktivnosti Slovenskega šolskega muzeja v zvezi z obravnavano temo, sledi poglavje »Kako do šiviljskega in krojaškega znanja«, namenjeno kratkemu povzetku najstarejših virov o izdelovanju oblačil, potem pa se podrobneje posveti razvoju strokovnega šolstva, ki je skupaj s knjigo Matije Kunca *Krojni vzorci za otroška oblačila*, izdano 1895, pomembno vplivalo na razvoj otroške oblačilne mode. V poglavju »Oblačilni videz učiteljev in učiteljic« obravnava odnos družbe do oblačenja učiteljic in učiteljev in norme, ki so nanj vplivale. Oblačenje učiteljic in učiteljev se je skozi čas namreč močno spreminjalo – ni le sledilo spremembam v sočasni oblačilni modi, temveč je preoblikovanje formalne podobe oblačenja sledilo tudi družbenim in političnim spremembam ter odnosu do učiteljskega poklica. V poglavju »Oblačilni videz učencev« avtorica obravnava norme, ki so narekovale oblačenje otrok v šoli, hkrati predstavlja oblačenje, kakor ga je pisalo življenje samo. Ne pozabi na obravnavo pouka ročnih del, pri katerem so učiteljice vzgajale zlasti dekleta, da bi skrbele za svojo in oblačilno podobo bližnjih, obravnava pogosto bosonogost šolskih otrok, kakor tudi enega opaznejših pojavov otroške

* Dr. Bojan Knific, univ. dipl. etnol. in kult. antropol., kustos, Tržiški muzej, 4290 Tržič, Muzejska 11, bojan.knific@guest.arnes.si.

oblačilne mode na Slovenskem s konca 19. in začetka 20. stoletja – mornarsko obleko. V posebnem poglavju so obravnavane »Šolske halje in druga uniformna oblačila«, ki so se v preteklem stoletju v šoli ali ob njej razvijale na Slovenskem. Posebno pozornost v poglavju »Oblačenje ob slovesnih šolskih priložnostih« namenja podobi in vlogi oblačenja ob praznikih, vprašanjem pripadnostnega kostumiranja, posebnemu oblačenju ob valeti in maturi ipd. Obravnave v poglavjih sledijo zgodovinskemu pregledu virov, in sicer kronološko od najzgodnejših pričevanj do sodobnosti. Avtorica je z besedilom, napisanim v strokovno neoporečnem in hkrati razumljivem jeziku, pokazala dobro poznavanje obravnavane tematike, pri čemer je primerno in v zadostni meri upoštevala poznano literaturo, nova spoznanja pa je zgradila na številnih, prvič na tak način predstavljenih in obdelanih časopisnih in ustnih virih. Celostno je obravnavala oblačenje šolajočih se otrok in učiteljev, pri čemer je – kolikor so ji uporabljeni viri in literatura dopuščali – skušala predstaviti razvoj oblačenja od zgodnejših pričevanj v 19. stoletju, bolj izjemoma, čeprav mestoma dokaj obširno, tudi prej, povsem do sodobnosti. Da obravnave ni omejevala zgolj na oddaljenejšo preteklost, temveč je upoštevala tudi razmere v zadnjih desetletjih, je še posebej pomembno, kajti prav predstavljeni časovni lok, ki se konča v sodobnosti, daje celosten pogled na oblačenje obravnavanega dela družbe. Avtorica pri tem ni analizirala le formalne podobe oblačenja – torej oblačilnega videza šolajočih se otrok in njihovih učiteljev – temveč tudi okoliščine, ki so vplivale na njihovo oblačilno podobo in jo pravzaprav z družbenimi norma-

mi skušale določati. V diahroni analizi je pokazala, kako so se oblačilne razmere spreminjale ter kdo in kako je vplival na te spremembe, ob tem pa skušala zajeti tudi vprašanja, kako je bilo oblačenje šolskih otrok in učiteljev prepleteno z oblačenjem drugega prebivalstva. Pri tem so zlasti učitelji na gmotno skromnejših in odročnejših območjih dajali pomemben zgled okolju, zaradi česar je bilo njihovo oblačenje deležno posebnih komentarjev in iskanj novih poti.

V besedilu je podrobno obravnavano strokovno šolstvo, ki je imelo na oblačilno podobo in njeno spreminjanje velik vpliv – torej predvsem šolanje krojačev in šivilj, ki so znanje, pridobljeno v formalnem in neformalnem izobraževanju, neposredno prenašali v oblačilno prakso ljudi vseh družbenih plasti. S kratkimi odlomki iz virov, ki pričajo o nekdanjem oblačenju, avtorica zelo nazorno prikaže družbene razmere, ki so določale dokaj skromno oblačenje otrok in težave njihovih staršev, da so jim zagotovili ustrezno obleko. Pri tem bralcu predstavlja nova spoznanja in z navedbami bogati nekatera že poznana. Podrobno predstavi pouk ročnih del, ki je sicer drugače, a zaradi množičnosti ne manj pomembno od strokovnega šolstva, vplivalo na oblačilno podobo ljudi in njeno spreminjanje – še zdaleč ne le na podobo otrok in učiteljev, temveč predvsem na odraslo podobo tistih, ki so se veščin ročnih, z oblačenjem povezanih del, naučili in jih pozneje v življenju uporabljali. V šoli pridobljena in s šivanjem, kvačkanjem, pletenjem in drugimi ročnimi deli povezana znanja, ki jih je bilo mogoče uporabiti pri izdelovanju ali pa popravljanju oblačil in oblačilnih dodatkov, so namreč pomemb-

no vplivala na vsakdanjo in praznjo podobo oblačenja ljudi, na njihovo oblačilno porabo in na dostopnost času in razmeram primernih oblačil.

Zanimiva in sorazmerno nova so spoznanja o oblačenju učiteljev in učiteljic, obravnavana v samostojnem poglavju, posebej povedna pa je prvič na tak način predstavljena anketa o oblačenju učencev, katere izsledki so bili objavljeni v *Prosveti* in v prilogi *Učiteljskega tovariša* leta 1939. Besedilo, ki se navezuje na to anketo, skupaj z neposrednimi navedki bralcu zelo jasno pojasni bedne razmere, v katerih so živeli šolajoči se otroci, in z njimi povezano skromno oblačenje. Prav tako je za razpravo in prikaz oblačenja učencev in učiteljev pomembna obravnava uniformnega oblačenja v šoli, ki se na Slovenskem sicer nikoli ni povsem uresničilo v obsegu, da bi se v oblačenju otrok in učiteljev uveljavile uniforme, je pa značilno za del naše oblačilne preteklosti. Enak pomen velja pripisati poglavju o oblačenju ob posebnih priložnostih, v katerem sta obravnavani pripadnostno kostumiranje ter oblačenje ob valeti in maturi.

Marjetka Balkovec Debevec v razpravi na bralcu prijazen in slikovit način predstavlja zgodovinski razvoj oblačenja učencev in učiteljev, pri čemer je pri obravnavi oblačenja otrok bolj poudarjena revnejša kmečka plast, nekoliko skromneje pa premožnejša mestna plast. Omejitev na obravnavo oblačenja učencev in učiteljev je nakazana že s podnaslovom, za celostno obravnavo oblačenja v šolstvu pa bi v prihodnje koristil tudi prikaz oblačenja drugih, ki jih je bilo in jih je v šolah mogoče srečati (kuharjev, kuharic, snažilck, hišnikov, tajnic idr.).

